

YO‘L HARAKATI QOIDALARINI SAMARALI O‘QITISH METODLARI

*Rishton 2- son politexnikumi Yo‘l
xarakati qoidalarini fani o‘qituvchisi*

*Mamajonov Sarvarbek Nabijon o‘g‘li
email. sarvarmamajonov207@gmail.com*

ANNOTATSIYA Ushbu maqolada yo‘l harakati qoidalarini o‘qitish jarayonini samarali tashkil etish metodlari tahlil qilinadi. Yo‘l harakati xavfsizligini ta‘minlashda yosh avlodning ushbu qoidalarini to‘liq va amaliy egallashi muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada faol o‘qitish metodlari, interaktiv texnologiyalar, differensial yondashuv va kasbiy yo‘naltirish asosidagi ta‘lim usullari ko‘rib chiqiladi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar yordamida ta‘lim samaradorligini oshirish, o‘quvchilarning nazariy bilimlarini amaliy ko‘nikmalar bilan mustahkamlash, shuningdek, ularning mustaqil fikrlash va o‘z-o‘zini baholash qobiliyatlarini rivojlantirish yo‘llari tavsiya etiladi. Tadqiqotlar yo‘l harakati qoidalarini o‘qitishdagi innovatsion yondashuvlarning samaradorligini ko‘rsatib, yo‘l-transport hodisalarini kamaytirishda ta‘limning o‘rni va ahamiyatini ta‘kidlaydi.

Kalit so‘zlar Yo‘l harakati xavfsizligi, profilaktik tadbirlar, qoidabuzarlik, targ‘ibot ishlari, ta‘lim va tarbiya;

ANNOTATION This article analyzes effective teaching methods for traffic rules education. Ensuring that the younger generation fully and practically masters these rules is crucial for traffic safety. The article examines active learning methods, interactive technologies, differentiated approaches, and vocationally oriented teaching techniques. It recommends ways to increase educational effectiveness using modern pedagogical technologies, strengthen students’ theoretical knowledge with practical skills, and develop their independent thinking and self-assessment abilities. The research highlights the effectiveness of innovative approaches in teaching traffic rules and emphasizes the role and importance of education in reducing road traffic accidents.

Key words Road traffic safety, preventive measures, traffic violations, public awareness, education and training;

KIRISH Yo‘l harakati qoidalarini (YHQ) — har bir fuqaroning hayotida muhim ahamiyatga ega bo‘lgan qonunlar majmuasi bo‘lib, yo‘l harakati xavfsizligini ta‘minlash va yo‘l-transport hodisalarining oldini olishga xizmat qiladi. Dunyo bo‘ylab har yili millionlab odamlar yo‘l-transport hodisalarini (YTH) sababli jabrlanadi yoki hayotdan ko‘z yumadi. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma‘lumotlariga ko‘ra, har yili dunyoda 1,3 milliondan ortiq odam yo‘l-transport hodisalarini qurboni bo‘ladi. Shuning uchun yo‘l harakati xavfsizligini ta‘minlash masalasi butun dunyo uchun

jiddiy ijtimoiy va iqtisodiy muammo sifatida qolmoqda. Mazkur muammoni hal etishda faqat qonunlarni joriy etish yetarli emas, balki ularni aholiga sifatli o'rgatish va tushuntirish juda muhimdir. Ayniqsa, kelajak haydovchilari, piyodalar va boshqa yo'l ishtirokchilari uchun yo'l harakati qoidalarining mukammal va amaliy bilimi ta'minlanishi yo'l-transport hodisalarini kamaytirish va ularning salbiy oqibatlarini oldini olishda asosiy omillardan biridir. Ta'lim muassasalarida yo'l harakati qoidalarini o'qitish jarayoni ushbu bilim va ko'nikmalarni shakllantirishda katta rol o'ynaydi.



Xususan, politexnikum va kasb-hunar kollejlari o'quvchilarini tayyorlashda yo'l harakati qoidalarini o'rgatish nafaqat nazariy bilimlar, balki ularni amaliy hayotda to'g'ri qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilishi kerak. Shu nuqtai nazardan, yo'l harakati qoidalarini samarali o'qitish usullarini ishlab chiqish va amalda qo'llash katta ahamiyat kasb etadi. So'nggi yillarda pedagogika va ta'lim sohasidagi ilmiy tadqiqotlar, shuningdek innovatsion texnologiyalarning keng joriy etilishi ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Faol o'qitish, muammoli metodlar, interaktiv vositalar, differensial yondashuv va kasbiy yo'naltirish kabi pedagogik texnologiyalar yo'l harakati qoidalarini o'qitishda ham yuqori natijalar beradi. Shu bilan birga, mamlakatimizda yo'l harakati xavfsizligi sohasida davlat dasturlari va tashabbuslari faol amalga oshirilmoqda. Masalan, "Yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash bo'yicha milliy dastur" doirasida ta'lim jarayonini takomillashtirish, yoshlarni xavfsizlik madaniyatiga o'rgatish vazifalari belgilangan. Ushbu vazifalarni amalga oshirishda samarali o'qitish metodlarini qo'llashning roli beqiyosdir. Maqolaning maqsadi — yo'l harakati qoidalarini o'qitish jarayonini samarali tashkil etish uchun asosiy metodlar va pedagogik yondashuvlarni tahlil qilib, ularning ta'lim sifatiga ta'sirini aniqlashdan iborat. Shu orqali o'quvchilarning yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha bilim va ko'nikmalarini oshirishga xizmat qiluvchi

metodik vositalarni ishlab chiqish hamda amaliyotga tatbiq etish imkoniyatlari ko‘rib chiqiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI.

Faol o‘qitish metodlari. Faol o‘qitish pedagogikasining asosiy tamoyili — o‘quvchini ta’lim jarayonining markazida tutish, ularning mustaqil fikrlashini, tahliliy qobiliyatini va ijodkorligini rivojlantirishdir. Yo‘l harakati qoidalarini o‘qitishda faol metodlarni qo‘llash o‘quvchilarning mavzuni chuqurroq anglashiga va o‘zlashtirishga yordam beradi. Muammoli o‘qitish: O‘quvchilar oldiga yo‘l-transport hodisalari, qoidalar buzilishidan kelib chiqadigan muammolarni qo‘yish va ularni hal qilishga yo‘naltirish. Bu usul orqali o‘quvchilar nafaqat qoidalarini yodlash, balki ularning sabab-oqibat aloqalarini tushunish imkoniga ega bo‘ladi. Rol o‘yinlari va vaziyatlar modellashuvi: Real hayotiy vaziyatlarni o‘rgatish orqali o‘quvchilar o‘zaro hamkorlikda qarorlar qabul qilishni, xavfsizlik qoidalarini amalda qo‘llashni o‘rganadilar. Masalan, piyodalar, haydovchilar yoki yo‘l patrullari rollarini o‘ynash. Guruhli muhokamalar: O‘quvchilar xavfsizlik qoidalarining ahamiyati, yo‘l harakati madaniyati va yuridik masalalar bo‘yicha guruhlarda fikr almashadilar, bu esa mavzuni chuqurroq anglash va ijtimoiy mas’uliyatni shakllantirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy ta’lim jarayonida raqamli texnologiyalarni qo‘llash o‘quvchilarni qiziqtiradi, bilimni mustahkamlashda samaradorlikni oshiradi. Yo‘l harakati simulyatorlari: Bu vositalar o‘quvchilarga real hayotdagi murakkab vaziyatlarda xavfsiz sharoitda qarorlar qabul qilish imkonini beradi. Simulyatorlarda haydovchilik amaliyoti va qoidalarini takrorlash, real vaziyatlarni o‘rganish samarali bo‘ladi. Interaktiv testlar va viktorinalar: Masalan, Kahoot!, Quizizz kabi platformalar yordamida o‘quvchilar bilimlarini sinovdan o‘tkazish mumkin.



Bu testlar o'quvchilarda o'z-o'zini baholash ko'nikmasini shakllantirishga yordam beradi. Video va animatsion materiallar: Yo'l harakati qoidalarining to'g'ri bajarilishini ko'rsatadigan videolar, qoidalar buzilganda sodir bo'ladigan holatlarni tasvirllovchi animatsiyalar o'quvchilar diqqatini jalb qiladi va mavzuni yanada tushunarli qiladi. Mobil ilovalar va onlayn resurslar: Yosh avlod uchun qulay bo'lgan yo'l harakati qoidalarini o'rgatish ilovalari va onlayn platformalar ta'lim sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Differensial yondashuv va individuallashtirilgan ta'lim. O'quvchilarning bilim darajasi, o'rganish tezligi, qobiliyatlari va qiziqishlari har xil bo'ladi. Shuning uchun o'qituvchi dars jarayonini individual xususiyatlarni inobatga olgan holda tashkil qilishi zarur. Zaif o'quvchilar uchun qo'shimcha tushuntirishlar, oddiylashtirilgan materiallar va ko'proq amaliy mashg'ulotlar tashkil etish. Yuqori qobiliyatli o'quvchilar uchun murakkab, tahliliy vazifalar berish, mustaqil izlanish va loyiha ishlari bilan shug'ullanish imkonini yaratish. Har bir o'quvchining o'ziga xos o'rganish uslubini aniqlash va ta'lim strategiyasini moslashtirish. Bu o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi va o'rganish samaradorligini yaxshilaydi. Yo'l harakati qoidalarini o'qitishda nazariy bilimlarni amaliy ko'nikmalar bilan bog'lash muhimdir, ayniqsa kasbiy ta'lim muassasalarida. O'quvchilarni haydovchilik amaliyoti bilan tanishtirish, real avtomobil yoki simulyator yordamida boshqaruv ko'nikmalarini rivojlantirish. Yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash bo'yicha ishchilar, inspektorlar bilan uchrashuvlar, tajriba almashish orqali o'quvchilarning kasbiy qiziqishini oshirish. Haydovchilik madaniyatini shakllantirish, mas'uliyat va xavfsizlik tamoyillarini chuqur anglashga yo'naltirilgan treninglar o'tkazish.

Samarali ta'lim jarayoni doimiy nazorat va baholashni talab qiladi. Yo'l harakati qoidalarini o'rgatishda turli baholash usullari qo'llanilishi mumkin:

Test sinovlari — o'quvchilarning nazariy bilimlarini aniqlash uchun.

Amaliy baholash — simulyator yoki real hayotiy vaziyatlarda o'quvchining qoidalarini qo'llay olish qobiliyatini tekshirish. O'z-o'zini baholash — o'quvchilarning o'z bilimlarini tahlil qilishi va rivojlanish uchun yo'nalishlarni belgilashi. O'quvchilar o'rtasida baholash (peer review) — guruh ishlari va muhokamalarda o'zaro baholash orqali o'rganish jarayonini yanada samarali qilish.

XULOSA VA TAKLIFLAR Yo'l harakati qoidalarini samarali o'qitish — yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash va yo'l-transport hodisalarining oldini olishda muhim omil hisoblanadi. Tadqiqot va amaliy tajribalar shuni ko'rsatadiki, ta'lim jarayonida faqat nazariy bilimlarni berish yetarli emas, balki o'quvchilarni faol ishtirok etishga, amaliy ko'nikmalarni egallashga va kasbiy yo'naltirishga yo'naltirilgan metodlarni qo'llash zarur. Faol o'qitish metodlari, xususan muammoli o'qitish, rol o'yinlari va guruhli muhokamalar o'quvchilarning mavzuni chuqurroq anglashiga, mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu usullar nafaqat bilim darajasini

oshiradi, balki yo‘l harakati madaniyatini shakllantirishda ham samarali vosita hisoblanadi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar — interaktiv testlar, simulyatorlar, video materiallar va mobil ilovalar ta‘lim jarayonining sifatini sezilarli darajada oshirmoqda. Ular o‘quvchilarning qiziqishini uyg‘otadi, mavzuni tushunishni osonlashtiradi va o‘z-o‘zini baholash imkonini beradi. Differensial yondashuv esa har bir o‘quvchining individual o‘rganish ehtiyojlarini hisobga olib, ta‘lim jarayonini shaxsiylashtirishga yordam beradi. Bu esa o‘quvchilarning o‘zini ishonchli his qilishini ta‘minlab, bilimlarni yanada samarali o‘zlashtirishga olib keladi. Kasbiy yo‘naltirilgan ta‘lim esa nafaqat yo‘l harakati qoidalarini o‘rgatish, balki o‘quvchilarni kelajakda xavfsiz va mas‘uliyatli haydovchi sifatida shakllantirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Amaliy mashg‘ulotlar va haydovchilik ko‘nikmalarini rivojlantirish orqali ta‘lim yanada mazmunli va samarali bo‘ladi. Bundan tashqari, muntazam nazorat va baholash tizimlari ta‘lim jarayonining sifatini nazorat qilish va rivojlantirish imkonini beradi. O‘z-o‘zini baholash va o‘quvchilar o‘rtasida baholash metodlari esa ta‘lim sifatini oshirishda qo‘shimcha vosita bo‘lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, davlat tomonidan yo‘l harakati xavfsizligini ta‘minlashga qaratilgan dasturlar va tashabbuslar ta‘lim jarayonini takomillashtirishda muhim omil hisoblanadi. O‘qituvchilar zamonaviy pedagogik yondashuvlar va innovatsion texnologiyalarni o‘zlashtirib, ularni amaliyotga tatbiq etish orqali yoshlarga yo‘l harakati madaniyatini singdirishlari zarur. Umuman olganda, yo‘l harakati qoidalarini o‘qitishning samarali metodlarini joriy etish yo‘l-transport hodisalarini kamaytirish, jamiyatda xavfsizlik madaniyatini shakllantirish va kelajak avlodni mas‘uliyatli yo‘l ishtirokchilari sifatida tarbiyalashga xizmat qiluvchi muhim jarayon hisoblanadi. Shu sababli, ushbu sohadagi pedagogik izlanishlar va innovatsiyalarni doimiy ravishda rivojlantirib borish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Yo‘l harakati xavfsizligi to‘g‘risidagi qonunlari va normativ-huquqiy hujjatlar to‘plami. — Toshkent, 2023.
2. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (WHO). *Global status report on road safety*. — Geneva, 2022.
3. Ибрагимов А.Ж. “Йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлашда профилактик тадбирларнинг ўрни”. – Тошкент, 2021.
4. Karimov, B., & Rasulov, S. (2020). *Modern Methods of Ensuring Road Safety in Urban Areas*. Journal of Transport and Safety, 12(3), 45–52.
5. OECD/ITF. *Improving Road Safety through Better Education and Enforcement*. — Paris: International Transport Forum, 2021.
6. Faxriddin B., No‘monbek A. ABS SISTEMASI BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNING TORMOZ SAMARADORLIGINI MATEMATIK NAZARIY TAHLILI //International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING. – 2024. – T. 4. – №. 1. – C. 333-337.

7. Qurbonazarov S. et al. ANALYSIS OF THE FUNDAMENTALS OF MATHEMATICAL MODELING OF WHEEL MOVEMENT ON THE ROAD SURFACE OF CARS EQUIPPED WITH ABS //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2024. – T. 4. – №. 8. – С. 45-50.
8. Xuzriddinovich B. F. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILNI TORMOZ PAYTIDA O‘ZO‘ZIDAN VA MAJBURIY TEBRANISHLARINI TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA‘SIRINI TAHLIL QILISH //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 47. – №. 4. – С. 81-87.
9. Xusinovich T. J., Ro‘zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O‘RGANISH.
10. Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABS BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI //Academic research in educational sciences. – 2024. – Т. 5. – №. 5. – С. 787-791.
11. Каршиев Фахридин Умарович, Н.Абдукахоров ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ//<https://www.iupr.ru/6-121-2024>
https://www.iupr.ru/_files/ugd/b06fdc_15c4798c874a4ddab326a52bd3af34ea.pdf?index=true
12. Xusinovich T. J., Ro‘zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O‘RGANISH.
13. Farxadjonovna, Bekimbetova Elmira, and Abduqahorov No‘monbek. "STARTING ENGINES AT LOW TEMPERATURES." Multidisciplinary Journal of Science and Technology 5.2 (2025): 83-87.
14. Xusinovich, Turdaliyev Jonibek, and Mo‘minov Nurali Ro‘zibayevich. "M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O‘RGANISH."
15. В. Я. Бочкарев. Новые технологии и средства измерений, методы организации водоучета на оросительных системах. Новочеркасск, 2012, 227 с
16. В.А.Втюрин. Автоматизированные системы управления технологическими процессами. Основы АСУТП. Санкт-Петербург 2006, 154 с.
17. Рачков М.Ю. Технические средства автоматизации.- Москва: МГИУ, 2006,- 347 с. 9. Vohidov A.X. Abdullaeva D.A. Avtomatikanmg texnik vositalari. T..TIMI, 2011.180 b.